

Ta'lim sifatini baholashning zamonaviy xalqaro tizimlari

Andijon davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi: **Jumabaeva Kamola Abdurasul qizi**

XXI asrda jahon ta'lim tizimida ko'plab yangi innovatsion texnologiyalar paydo bo'lib, joriy etilayotganiga guvoh bo'lmoqdamiz. Bularga televideniye, radio, shaxsiy kompyuterlar, tarmoqlar, internet, mobil aloqa, sun'iy yo'ldoshlar, fazo va boshqalar kiradi. Hozirgi kunda ko'plab jarayonlar kompyuterlar va axborot tizimlari yordamida tashkil etilmoqda, ulardan boshqaruv, ishlab chiqarish, ta'lim va boshqa jarayonlarda foydalanish orqali sifat va samaradorlikni oshirish imkoniyatlari kengaymoqda. Odamlarning ijtimoiy tarmoqlar va turli messenjerlarda muloqot qilishi an'anaga aylangan. Mamlakatimizda keyingi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar barcha sohalarda malakali kadrlar, malakali mutaxassislarga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirdi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning har tomonlama bilim olishga e'tiborini kuchaytirishni taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimidagi ilmiy-tadqiqot ishlari ta'lim sifatini aniqlash, tahlil qilish va joriy etish bo'yicha xalqaro tajribani o'rganish, milliy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlarini belgilashda xorijiy tadqiqotlarning o'rni va ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. Xorijiy tajribani ta'lim tizimiga tatbiq etish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasida xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish choratadbirlari to'g'risida"gi 997-son qaroriga quyidagilar kiradi:²⁶

- xalqaro tadqiqotlar natijalari asosida davlat ta'lim standartlari, o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha o'quv dasturlari va darsliklar mazmuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish;

- PISA baholash dasturi bo'yicha savollarning milliy ma'lumotlar bazasini yaratish va uni o'quv dasturiga kiritish;

- 2019-2021 yillarda o'quvchilarning savodxonligini baholash milliy tizimini yaratish va ishlab chiqilgan amaliy ko'nikmalarini baholash uchun tizimli testlarni o'tkazish. **Vazirlar Mahkamasining 997-son qarori** bilan quyidagi xalqaro baholash dasturlari bo'yicha xalqaro so'rovlar tashkil etish nazarda tutilgan:

Progress in International Reading and Literacy Study (PIRLS) – boshlang'ich sinf o'quvchilarining matnni o'qish va tushunish darajasini baholash;

Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) – 4 va 8-sinf o'quvchilarining matematika va tabiiy fanlar bo'yicha bilim darajasini baholash;

Xalqaro talabalarni baholash dasturi (PISA) - 15 yoshli o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha savodxonligini baholash;

Ta'lim va o'rgatish bo'yicha xalqaro tadqiqot (TALIS) umumiy o'rta ta'lim muassasalaridagi o'qituvchilarning o'qitish, o'qitish muhiti va mehnat sharoitlarini o'rganishdir.

O'zbekistonda 4-8-sinf o'quvchilari matematika va tabiiy fanlar bo'yicha boshqa mamlakatlardagi tengdoshlariga nisbatan qanchalik yaxshi? 4 va 8-sinflar uchun matematika va tabiiy fanlar qiziqmi? Oila bolalarga matematika va fanni o'rganishga qanday yordam beradi? Bugungi kunda mamlakatimizda matematika va tabiiy fanlarni o'qitish jarayoni qanday tashkil etilgan? O'zbekistonda matematika va tabiiy fanlarni o'qitish jarayoni boshqa mamlakatlarga xosmi, shunday bo'lsa, qanday yo'llar bilan? Mamlakatimizdagi matematika va tabiatshunoslik o'qituvchilarining metodikasi boshqa mamlakatlardagi o'qituvchilarning metodikasidan nimasi bilan farq qiladi? Xar to'rt yilda bir marta tadqiqotda doimiy ishtirok etish kabi asosiy masalalar mamlakatimiz ta'lim tizimi faoliyatini jahon miqyosida kuzatish imkonini beradi. Mazkur dasturlar O'zbekiston Respublikasining milliy baholash tizimini takomillashtirish va malakasini baholash tizimini joriy etish orqali geografik ta'lim sifatini oshirishga ham xizmat qilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasida xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga asosan mamlakatimizda TIMSS, PISA, PIRLS va TALIS xalqaro tadqiqotlari joriy etilmoqda. Ushbu tadqiqotni o'tkazish uchun Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi huzurida Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlar milliy markazi tashkil etildi. Eng

muhimi, 2018-yil 12-noyabr kuni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi hamda Xalqaro hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti o'rtasida (PISA) 2021, "Talabalar malakasini baholash xalqaro dasturida ishtirok etish to'g'risida"gi kelishuvda ishtirok etish to'g'risida kelishuvga erishildi.

"Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish mamlakatimiz ta'limi uchun nima beradi?" degan savolga javob beradi.

- tadqiqot natijalari xalqaro standartlarni hisobga olgan holda mamlakatimizda ta'lim sifati va uning o'rni haqida xulosa chiqarish imkonini beradi;
- mahalliy ta'lim tizimini isloh qilish, ta'lim mazmunini yangilash va mutaxassislar tomonidan yangi avlod darsliklarini yaratish uchun foydalaniladi;
- xalqaro tadqiqotlar ta'lim sohasidagi milliy tadqiqotlar sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi;
- xalqaro standartlar darajasida yuqori iqtisodiy samaradorlikka asoslangan milliy baholash tizimini yaratish va taqqoslash imkonini beradi.

O'zbekistonning ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etishi nimani anglatadi? U milliy ta'lim tizimini isloh qilish, o'quv dasturlari mazmunini takomillashtirish, pedagog kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish, mutaxassislar uchun yangi avlod darsliklarini yaratishga yo'naltiriladi. Tadqiqot natijalari xalqaro standartlarni hisobga olgan holda mamlakatimizda ta'lim sifati va uning o'rni haqida xulosa chiqarish imkonini beradi. Xalqaro tadqiqotlar milliy ta'lim sohasidagi tadqiqotlar sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu xalqaro standartlar darajasida yuqori iqtisodiy samaradorlikka asoslangan milliy baholash tizimini yaratish imkonini beradi. O'zbekistondagi turli tashkilotlarning yetakchi ekspertlarini jalb etgan holda xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish ta'lim sifatini baholashni xalqaro standartlarga moslashtirishga yordam beradi. Bugungi kunga qadar rivojlangan mamlakatlarda ta'lim sifatini yanada oshirish mezoni sifatida keng qo'llaniladigan bir qator xalqaro baholash dasturlari mavjud. Mahalliy ta'lim sifatini xalqaro tadqiqotlarda qo'llaniladigan nazorat materiallari sifati darajasida baholashda nazorat materiallarini ishlab chiqishga imkon beradi.

Bugungi kunda dunyoda turli mamlakatlarning ta'lim tizimidagi yutuqlarini baholash, shuningdek, islohotlarni amalga oshirishga ko'maklashish bo'yicha tadqiqotlar olib borayotgan nufuzli xalqaro tashkilotlar mavjud. Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot

Tashkiloti (OECD) turli sohalarda yuzaga kelgan muammolarga yechim topish bo'yicha tadqiqotlar bilan shug'ullanadi. Xususan, mazkur tashkilot negizida ta'lim tizimining asosiy tarkibiy qismi bo'lgan umumiy o'rta ta'limni rivojlantirish maqsadida PISA xalqaro baholash dasturi ishlab chiqildi. Xo'jalik tashkilotining ta'lim sohasiga murojaat qilishiga sabab shundaki, har qanday soha uchun kadrlar avvalo maktablarda, oddiy sinflarda yetishtiriladi. Dunyoda ro'y berayotgan o'zgarishlar, jumladan, globallashuv, siyosiy va ijtimoiy jarayonlar, texnologiya va texnologiyalarning rivojlanishi, atrof-muhit va resurslardan foydalanish ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda. 2000- yildan beri PISA xalqaro baholash dasturi 15 yoshli maktab o'quvchilarining o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha savodxonligini, shuningdek, kompyuter savodxonligi, ijodiy fikrlash, chet tillarini bilish darajasini har uch yilda o'rganib kelmoqda. Ushbu baholash dasturida O'zbekiston Respublikasining ishtiroki katta ahamiyatga ega bo'ldi. Bu milliy ta'lim tizimining tizimli, uzluksiz milliy monitoringini olib borish va ta'lim siyosati yo'nalishlarini belgilash uchun ma'lumotlar bazasi bo'lib xizmat qiladi. Natijada ta'lim sifatini oshirish orqali Milliy ta'lim siyosatiga sezilarli ta'sir ko'rsatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasida xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 997-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 08 dekabrda 997-son qarori.
3. Global innovatsiyalar indeksi hisoboti 2018. [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <https://www.globalinnovationindex.org/> (kirish sanasi: 06/03/2022). – 9
4. Global innovatsiyalar indeksi hisoboti 2018. [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <https://www.globalinnovationindex.org/> (kirish sanasi: 06/03/2022). - 12